

I. M. KEYNES: *A treatise on money*, I—II. Macmillan & Co. 1930. 363 + 424 S.

ERIK LINDAHL: *Penningpolitikens mål*. C. W. Gleerup, Lund 1929. 100 S.

SAMME: *Penningpolitikens medel*. C. W. Gleerup, Lund 1930. 182 S.

Med store Forventninger har Nationaløkonomer Verden over imødeset Offentliggørelsen af *J. M. Keynes'* saa længe bebudede Pengeteori. Tilfældet har villet, at den nu har set Lyset omtrent paa samme Tid, som det omsider er lykkedes *Erik Lindahl* at bringe sit pengeteoretiske Arbejde „Penningpolitikens mål och medel“ til Afslutning. Det falder derfor naturligt at drage en Sammenligning mellem de to Værker, og det bør straks siges, at denne efter nærværende Anmelders Skøn ingenlunde falder ud til Lindahls Ugunst, selv om Skyggerne fra hans engelske Kollegas Verdensry vel nok vil forringe hans Arbejdes Chancer for at vinde Indpas udenfor de skandinaviske Lande.

Der kan næppe være Tvivl om, at Studiet af Keynes' Bog vil blive noget af en Skuffelse for mange Læsere, i hvert Fald her i de nordiske Lande. Til Dels hænger dette vel sammen med, at en væsentlig Part af Bogens Indhold, hvor nyt og lærerigt det end kan være for engelske og amerikanske Læsere, kun er gammelkendte Sandheder for dem, der er fortrolige med Wicksells Indsats i Penge- og Kreditteorien. Men man bør naturligvis glæde sig over, at Wicksells grundlæggende Ideer nu omsider synes at vække den Opmærksomhed, de fortjener, ogsaa i England og Amerika. Kun altfor hyppigt har angelsachsisk økonomisk Tænkning udviklet sig i „splendid isolation“ uden at bekymre sig synderligt om de Anskuelse, der samtidig kom til Orde paa det europæiske Kontinent. Keynes tilstaar selv, at ogsaa hans Kendskab til Fastlandets Literatur kun er fragmentarisk, og at „in German I can only clearly understand what I know already! — so that new ideas are apt to be veiled from me by the difficulties of language“. Og det mangler ikke paa Vidnesbyrd om, at andre yngre engelske Økonomer har det paa samme Maade m. H. t. Kendskab til det tyske Sprog. Godt derfor, at The Royal Economic Society netop i disse Dage bebuder en engelsk Oversættelse af Wicksells „Geldzins und Güterpreise“.

Men paa den anden Side har man paa Fornemmelsen — og det giver vel Resten af Forklaringen paa, at man føler sig en Smule skuffet — at Keynes alligevel i lidt for høj Grad har ladet sig friste til Efterligning af den berømte eller berygtede tyske „Wissenschaftlichkeit“. Gang paa Gang griber man sig under Læsningen i at spørge sig selv, om vi nu ogsaa bliver

I. M. KEYNES: *A treatise on money*, I—II. Macmillan & Co. 1930. 363 + 424 S.

ERIK LINDAHL: *Penningpolitikens mål*. C. W. Gleerup, Lund 1929. 100 S.

SAMME: *Penningpolitikens medel*. C. W. Gleerup, Lund 1930. 182 S.

Med store Forventninger har Nationaløkonomer Verden over imødeset Offentliggørelsen af *J. M. Keynes'* saa længe bebudede Pengeteori. Tilfældet har villet, at den nu har set Lyset omtrent paa samme Tid, som det omsider er lykkedes *Erik Lindahl* at bringe sit pengeteoretiske Arbejde „Penningpolitikens mål och medel“ til Afslutning. Det falder derfor naturligt at drage en Sammenligning mellem de to Værker, og det bør straks siges, at denne efter nærværende Anmelders Skøn ingenlunde falder ud til Lindahls Ugunst, selv om Skyggerne fra hans engelske Kollegas Verdensry vel nok vil forringe hans Arbejdes Chancer for at vinde Indpas udenfor de skandinaviske Lande.

Der kan næppe være Tvivl om, at Studiet af Keynes' Bog vil blive noget af en Skuffelse for mange Læsere, i hvert Fald her i de nordiske Lande. Til Dels hænger dette vel sammen med, at en væsentlig Part af Bogens Indhold, hvor nyt og lærerigt det end kan være for engelske og amerikanske Læsere, kun er gammelkendte Sandheder for dem, der er fortrolige med Wicksells Indsats i Penge- og Kreditteorien. Men man bør naturligvis glæde sig over, at Wicksells grundlæggende Ideer nu omsider synes at vække den Opmærksomhed, de fortjener, ogsaa i England og Amerika. Kun altfor hyppigt har angelsachsisk økonomisk Tænkning udviklet sig i „splendid isolation“ uden at bekymre sig synderligt om de Anskuelse, der samtidig kom til Orde paa det europæiske Kontinent. Keynes tilstaar selv, at ogsaa hans Kendskab til Fastlandets Literatur kun er fragmentarisk, og at „in German I can only clearly understand what I know already! — so that new ideas are apt to be veiled from me by the difficulties of language“. Og det mangler ikke paa Vidnesbyrd om, at andre yngre engelske Økonomer har det paa samme Maade m. H. t. Kendskab til det tyske Sprog. Godt derfor, at The Royal Economic Society netop i disse Dage bebuder en engelsk Oversættelse af Wicksells „Geldzins und Güterpreise“.

Men paa den anden Side har man paa Fornemmelsen — og det giver vel Resten af Forklaringen paa, at man føler sig en Smule skuffet — at Keynes alligevel i lidt for høj Grad har ladet sig friste til Efterligning af den berømte eller berygtede tyske „Wissenschaftlichkeit“. Gang paa Gang griber man sig under Læsningen i at spørge sig selv, om vi nu ogsaa bliver

synderlig klogere af alle de udviklede Begreber og Formler, Forfatteren tumler med.

Nu er Lindahls Bog absolut heller ikke nogen let Lektüre. Det kan ofte være svært nok at holde fast paa alle de Forudsætninger og Abstraktioner, han opstiller som Grundlag for sine Ræsonnementer; men med forholdsvis faa Undtagelser — som f. Eks. hans ejendommelige Formulering af Indkomstbegrebet — følger han dog den traditionelle Terminologi, og man føler i hvert Fald stadig, at alle de mange Distinktioner, han opererer med, har været nødvendige Hjælpemidler for Tanken, medens man undertiden hos Keynes faar en Mistanke om, at de er i Færd med at udvikle sig til „Selbstzweck“.

Allerede af det ovenfor sagte vil det fremgaa, at det er hartad umuligt indenfor en kort Anmeldelses Rammer at give et fyldestgørende Referat af de to Bøgers Indhold. Dertil er deres Tankeindhold baade for vidtspændende og for koncentreret. Der kan kun blive Tale om at fremhæve enkelte Hovedpunkter. Den Opgave, Lindahl har stillet sig, er at fastslaa, hvad Maalet for en rationel Pengepolitik maa være, og ved hvilke Midler dette Maal bedst kan virkeliggøres, men selv om han saaledes har søgt at iklæde sin Fremstilling Form af et Program for den praktiske Pengepolitik, er det alligevel den rent teoretiske Analyse af Pengeteoriens centrale Problemer: Pengeværdien og dens Forandringer, som danner Tyngdepunktet i hans Arbejde saavel som i Keynes', og omvendt munder ogsaa Keynes' almindelige teoretiske Betragtninger ud i en Drøftelse af Maalene for Pengepolitikken.

Første Bind af *Keynes'* Bog — the pure theory of money — indledes med en temmelig bredt skrevet Oversigt over Pengenes Natur (Book I), der bærer tydeligt Vidnesbyrd om den Grundighed, hvormed dens Forfatter har studeret Knapps Teori. Det fremhæves her med Rette, at det ikke er selve de stofflige Penge, hvormed Betalingerne til enhver Tid afgøres, men derimod the money-of-account, Regningsenheden, hvori den generelle Købekraft udtrykkes, der er Grundbegrebet i Pengeteorien. Ud fra denne Opfattelse fremhæver Keynes som de tre Hovedbegivenheder i Pengenes faktiske og logiske Udviklingshistorie: 1) Indførelsen af en saadan Regningsenhed, hvormed i Virkeligheden først den egentlige Pengeøkonomi indvarsles, 2) Overgangen til „Chartalismen“ i det Øjeblik, Staten tager sig for at fastlægge den objektive Standard, hvormed Regningsenheden skal stemme overens, og 3) Anvendelsen

af Penge uden Substansværdi (representative money). Senere opgives dog Sondringen mellem commodity money og representative money til Fordel for en Tredeling mellem commodity money, fiat money og Keynes' egentlige Hjertebarn managed money, hvorved han forstaar Penge uden Substansværdi, hvis Kurantværdi af den udstedende Myndighed reguleres i Overensstemmelse med en eller anden objektiv Standard. Saaledes opfattet bliver Begrebet „managed currency“, som man vil se, overordentlig vidt. Ikke blot en Regulering af Pengeværdien efter Indextal af den ene eller den anden Art, men ogsaa en almindelig „automatisk“ Guldfod falder jo i Virkeligheden ind derunder, saa snart Guldet forsvinder fra den daglige Omsætning og man kommer ind paa „Goldkernwährung“, saa at Keynes aabenbart kun kan tale om „unmanaged currency“, hvor man lader fem være lige og viljeløst giver sig en Papir-inflation i Vold. Han nævner da ogsaa selv Ricardos Forslag om en Guldbarrefod i 1819 som det første Eksempel paa en saadan „managed currency“, og han hævder, at det er en saadan, man nu er naaet frem til i England i 1925 ved Guldstandardens Genoprettelse i Barrefodens Form. Ligesom Axel Nielsen ser Keynes den moderne Banks grundlæggende Funktion i dens Skabelse af Deposita; han følger Phillips i Skildringen af, hvorledes den enkelte Bank i sin Kreditudvidelse maa holde Trit med Landets øvrige Banker, og han understreger paa lignende Maade som Hawtrey Bank- og Kredit-systemets inhærente Ustabilitet.

Book II betegner en Digression fra Værkets egentlige Tema. Her drøftes udførligt, hvad der skal forstaas ved Pengenes Værdi, og ligesom Lindahl naar Keynes til det Resultat, at Pengenes almindelige Købeevne finder Udtryk i Detailprisniveauet for Konsumgoder. Han vender sig kraftigt imod den traditionelle Betragtning af et Engrospristal som f. Eks. Economist's som Udtryk for „Pengenes Købeevne“. Men ved Siden af den „almindelige Pengeværdi“ opstilles der en Række andre sekundære Prisniveauer: wholesale standard, earnings standard, international standard, cash transactions standard og cash balances standard, de to sidste vejede, ikke efter de forskellige Varers Betydning for Konsumenten, men efter den Mængde Pengeomsætninger eller det Behov for Kassebeholdninger, de giver Anledning til.¹⁾ I Forbindelse med Omtalen af Import- og

¹⁾ Det er en cash transactions standard, der ligger til Grund for Irving Fishers Pengeligning, medens Cambridge Økonomernes Formulering af Kvantitetsteorien bygger paa cash balances standard.

Eksportvarernes Prisniveau kommer Keynes ind paa en Kritik af Købekraftsparitetsteorien, som han nu stiller sig adskilligt mere skeptisk overfor end i sin „Tract on monetary reform“ fra 1923. Saafremt denne Lære begrænses til at udtale, at Vekselkurserne maa stemme overens med de internationale Varers Priser, er den en Selvfølgelighed, og det er paa den anden Side efter Keynes' Mening uberettiget at gaa det Skridt videre, at paastaa Overensstemmelse — øjeblikkeligt eller i det lange Løb — mellem Vekselkurserne og Konsumgodernes Priser. Thi herved overser man Muligheden for Ændringer i hvad han kalder „the terms of trade“, Bytteforholdet mellem Import- og Eksportvarer f. Eks. som Følge af Ændringer i de internationale Kapitaloverførsler. Endelig polemiserer Keynes mod den af Jevons, Edgeworth og Bowley nærede Tro paa, at der skulde findes en Pengeværdi „an sich“, en „intrinsic value of money“. Han advarer mod en altfor skarp Sondring mellem relative og absolute Priser, mellem Prisforandringer udgaaet fra „Varesiden“ og fra „Pengesiden“. Thi Prisniveauet er en Funktion af de relative Priser og kan derfor ændres, blot fordi de relative Priser forskyder sig. At antage, at Forandringer paa Pengesiden paavirker alle Priser i lige Grad, gaar ikke an. Ny Købeevne, der viser sig paa Markedet, optræder i første Omgang hos ganske bestemte Personer, og selv om den efterhaanden spredes ud over hele Samfundet, vil den paa sin Vej have paavirket de relative Priser ved at ændre saavel Efterspørgselsens Retning som Forholdet mellem de forskellige Varers Produktionsomkostninger.

I Book III — the fundamental equations of money — naar Keynes endelig frem til det, der for ham bliver Hovedproblemet: at give en ny Formulering af Kvantitetsteorien, som kan tjene ikke blot til Beskrivelse af en statisk Ligevægts-tilstands Ejendommeligheder, men ogsaa til Belysning af det virkelige Livs Mangel paa Ligevægt. Thi Maalet maa være, siger han, at behandle Problemet dynamisk, „analysing the different elements involved in such a manner as to exhibit the causal process by which the price-level is determined, and the method of transition from one position of equilibrium to another“. Dette er naturligvis i og for sig rigtigt. Men Spørgsmaalet er blot, om man bedst løser denne Opgave ved, som Keynes forsøger, yderligere at opdele de traditionelle Penge-ligningers Størrelser for i højere Grad at udskille de Faktorer, der spiller den aførende Rolle i Kausalsammenhængen, naar man gaar over fra et Prisniveau til et andet, eller om man

faktisk ikke naar lige saa langt med en mere primitiv Ligning, hvis Ufuldkommenhed som Redskab for Tanken man ikke har saa let ved at glemme. Thi de Faktorer, der saaledes drages frem, viser sig i alt væsentligt at være de samme, som man ogsaa tidligere har været opmærksom paa. Man kan naturligvis ikke nægte, at det undertiden kan hjælpe til at tydeliggøre Sammenhængen for Øjet at faa en Række vekselvirkende Faktorer presset ind i en Formels Bogstavapparat, men naar man ser, at det har været nødvendigt for Keynes at ofre et helt — iøvrigt særdeles klart og instruktivt — Kapitel paa ikke mindre end 20 Sider paa at klarlægge Forskellen mellem sine nuværende Ligninger og sin egen tidligere Formel samt Pigous og Fishers Ligninger, spørger man uvilkaarligt, om Resultatet er Møjen værd. Det vilde føre for vidt her at komme ind paa alle Keynes' Ligninger og deres Udledning. Det maa være tilstrækkeligt at citere hans Ligning for Prisniveauet for samtlige producerede Varer og Tjenester:

$$P = \frac{E}{O} + \frac{I \div S}{O}.$$

Denne Ligning udsiger, at Prisniveauet afhænger 1) af Pengefortjenesten pr. produceret Enhed af Varer og Tjenester (earnings : output) og 2) af Forholdet mellem Opsparingens Størrelse (savings) og Nyinvesteringernes Værdi (investments), og den giver derfor et anskueligt Udtryk for, at en Stabilisering af Prisniveauet kræver ikke blot a) at „efficiency earnings“ holdes konstante, men ogsaa, b) at der er Ligevægt mellem Opsparing og Nyinvesteringer. Udskilningen af det sidste Led i Ligningen er som man let vil se Frugten af Keynes Bekendtskab med Wicksells Lære om Forholdet mellem naturlig Rente og Markedsrente. Det, som hans Ligning skal forklare os, er netop, hvorledes Forandringer i Bankraten virker ind paa Prisniveauet. Nogen Kritik af Begrebet naturlig Rente kommer Keynes imidlertid ikke ind paa, og det er endda ikke alle Steder helt klart, i hvilken Betydning han selv bruger dette Udtryk.

I Stedet optages Resten af første Bind (Book IV: The dynamics of the price-level) af en i mange Henseender fortræffelig Analyse af de forskellige Aarsager til Forstyrrelse af Prisligevægten. Disse inddeles i monetary factors, investment factors og industrial factors, men i alle Tilfælde er det Driftsherrens Reaktionen under Indflydelse af positiv eller negativ opnaaet eller forventet Profit, der sætter Bevægelserne i Gang.

Ligesom adskillige andre moderne Kriseteoretikere lægger Keynes nok saa megen Vægt paa at skildre den økonomiske Periode som paa at udrede dens Aarsager. Nærmest slutter han sig vel til Schumpeters Anskuelse, som han dog kun synes at kende paa anden Haand (se II 96), men han betragter alligevel med Hawtrey Krisen som et monetært Fænomen, for saa vidt som den kun indtræder, hvis man tillader Banksystemet at føje sig efter de udefra givne Impulser til Kreditudvidelse.

Ved Siden af Wicksell er det dog utvivlsomt D. H. Robertson, der mere end nogen anden har øvet Indflydelse paa Keynes' hele Tankegang, og man finder rundt om i hans Bog indgaaende Drøftelser af de Problemer, Robertson rejste i sin tanke-rige lille Bog „Banking policy and the price level“.

I Værkets anden Del — the applied theory of money — søger Keynes først (Book V) kvantitativt at bestemme de forskellige Faktorer i Pengeligningen i en Række Kapitler, der er rige paa interessante Iagttagelser af engelsk og amerikansk Bankvæsens Ejendommeligheder. Derefter diskuteres i Book VI the rate of investment and its fluctuations, hvorved Forf.'s Syn paa de økonomiske Perioder yderligere uddybes under Polemik bl. a. med Hawtrey, hvis Lære om Elasticiteten i de Handlendes Lagre skarpt kritiseres. Endelig naar Keynes i Book VII til at drøfte the management of money, men inden hans Anskuelse herom refereres, vil det være naturligt at omtale Lindahls Bog.

Ogsaa *Lindahl* maa naturligvis tage Standpunkt til Kvantitetsteorien. Han indrømmer, at den alle Dage vil udgøre en betydningsfuld Bestanddel af Pengelæren, men ligesaa lidt som Keynes finder han i den en tilfredsstillende almengyldig Forklaring af Pengeværdiens Forandringer. I Modsætning til Keynes lader Lindahl sig imidlertid nøje med en ganske simpel Ligning, men naar frem til en logisk uangribelig Indarbejdning af Pengeteorien i den almindelige Prisdannelseslære ved at tage sit Udgangspunkt ikke i Pengemængden og dens Omløbs-hastighed, men derimod i Pengeindkomsten paa samme Maade som i sin Tid v. Wieser og senere f. Eks. Mises og Aftalion og herhjemme Axel Nielsen. Ved i første Omgang at forudsætte, at der ikke forekommer Kassebeholdninger, men at alle Betalinger sker ved Girering, kommer han udenom Betalingsmekanismen og dens Indflydelse paa Problemet og naar ned til de primære Aarsager til Forandringer i Priseniveauet: Ændringer i Konsumenternes Vurderinger og Fremtidsforestillinger,

i Mængderne af de produktive Faktorer og i Produktionsvilkårene. Derigennem omgaaes netop paa en lykkelig Maade den Dualisme mellem de „monetære“ og de „reale“ Fænomener, som ogsaa Keynes advarer imod. Det bør ligeledes fremhæves, at Lindahl i Modsætning til Keynes kommer ind paa en kritisk Vurdering af Wicksells Lære om den „normale Laanerente“.

Keynes gør i sit Forord udtrykkelig opmærksom paa, at hans Ideer er undergaaet en betydelig Udvikling under Udarbejdelsen af Bogen, saaledes at dens enkelte Afsnit ikke alle harmonerer lige godt sammen, og han har sikkert Ret i, at den kunde være blevet baade bedre og kortere, ifald han nu var begyndt forfra igen. Ogsaa Lindahls to Bøger bærer Præg af at være blevet til over en forholdsvis lang Aarrække. Selv siger han i Arbejdets første Del, at han oprindeligt gik ud fra Wicksells pengepolitiske Program — Stabiliseringen af Pengeværdien — men at han efterhaanden kom ind paa Synspunkter, der stod Davidsohns nærmere — Regulering af Prisniveauet omvendt proportionalt med Produktivitetens Forandringer. Men efter at han i Arbejdets første Del var traadt stærkt i Skranken for denne Norm for Pengepolitikken, er han aabenbart i de følgende Aar blevet adskilligt mere betænkelig ved den, thi selv om han i Forordet til Bogens anden Del siger, at han vil betragte Resultaterne af sin første Undersøgelse som givne, tilmaaler han her Behandlingen af Midlerne til at haandhæve det stabile Prisniveau saa rigelig Plads, at man næsten kan begynde at tvivle om, hvilken af de to Normer, der nu staar hans Hjerte nærmest. Blandt de Forfattere, der i de senere Aar har paa- virket Lindahls Anskuelse, maa sikkert først og fremmest nævnes Myrdal.

Allerede i Formuleringen af selve de Krav, der maa stilles til en rationel Pengepolitik mærker man en Forskydning i Forfatterens Opfattelse. I første Del siges den rationelle Pengepolitik at være den, der medfører de mindst mulige Afvigelser mellem gældende Pengekontraktens faktiske og tilsigtede Indhold, men i anden Del viger Forf. tilbage fra at kalde et saadant Forsøg paa at gøre Ret og Skel mellem forskellige Samfundsgrupper „rationelt“ og nøjes med at fastslaa, at der gives forskellige Arter af rationel Pengepolitik, af hvilke ingen kan tilskrives objektiv Gyldighed. Nu ligger det rationelle blot i, at man paa bedste Maade realiserer det Maal, man har sat sig, og dette siges nu i Stedet at skulle være Mindskning af den Risiko, som Begivenheder, der ikke fuldt ud har kunnet for-

udses, udsætter den økonomiske Virksomhed for. Realiseringen af dette Maal møder imidlertid den Vanskelighed, at man jo i Virkeligheden burde være i Stand til at afveje alle mulige forskellige Risici imod hverandre for at kunne være sikker paa, at „Totalrisikoen“ for Samfundet i dets Helhed blev den mindst mulige.

Ligesom Keynes ofrer Lindahl et Kapitel paa en Diskussion af den bedste Metode til Beregning af Indextal for Konsumgodeprisniveauets Bevægelser (I Kap. II) og siden hen omtaler han paa tilsvarende Maade Indexberegninger for Produktivitetens Forandringer. Det er imidlertid paafaldende, hvor lidt der i denne Forbindelse siges om Maalingen af Prisniveauet for Produktionsmidlerne i Betragtning af, at hele Arbejdet jo i Virkeligheden gaar ud paa at vise, hvorledes Konsumgodernes og Produktionsmidlernes Priser varierer i Forhold til hinanden, naar enten Produktionsfaktorernes Mængde eller Produktionsforholdene ændres.

Tyngdepunktet i første Del af Lindahls Arbejde ligger i Kap. III—V, der giver en alsidig Analyse af de forskellige Befolkningsgruppers Interesser i Pengeværdiens Regulering. At gaa nærmere ind paa disse i mange Maader interessante Betragtninger lader sig ikke gøre. Som allerede sagt bliver Resultatet af dem, at man alt i alt bør foretrække en Ændring af Prisniveauet omvendt proportionalt med Produktiviteten for et stabilt Prisniveau. Man skal med andre Ord stabilisere Produktionsmidlernes Prisniveau og i Stedet lade Konsumgodernes Priser variere. Derved indsnævres Driftsherrernes Muligheder for Gevinst og Tab, idet hele Samfundet gennem Prisernes Fald eller Stigning faar Fordelen eller Ulemperne at føle ved en Forøgelse eller Formindskelse af Produktiviteten. I Arbejdets sidste Kapitel behandles endelig Forholdet til Udlandet, hvor Forfatteren i Konsekvens af sit almindelige Standpunkt kommer til den Konklusion, at Idealet er ikke en international Guld-møntfod, men frie Valuter med indbyrdes varierende Vekselkurser.

Men selv om man nu giver Lindahl Ret i, at den af ham opstillede Norm rent principielt er den rigtige, maa man ikke være blind for de overordentlig store Vanskeligheder, der knytter sig til dens Gennemførelse i Praksis. Det er vel ogsaa dem, der har faaet Lindahl selv til i Arbejdets anden Del at lægge betydelig større Vægt paa det lettere opnaelige Resultat: Prisniveauets Stabilisering. Thi her indrømmer han i Virkeligheden, at han lige saa lidt som nogen anden har haft Held til at

drage nogen skarp og klar Grænse mellem kvantitative Forandringer i Mængden af Produktionsfaktorer og kvalitative Forandringer i selve Produktiviteten.

Anden Del af Lindahls Arbejde indeholder i endnu højere Grad end første teoretiske Analyser af stor og blivende Værdi. Her forsøger han i Virkeligheden gennem Opstilling af en Række „rendyrkede“ Tilfælde at give en detailleret „Instruks“ for Centralbankens Rentepolitik, idet han i Enkeltheder eftersporer, hvilke direkte og indirekte Virkninger de forskellige Ændringer i Rentesatserne under givne Forudsætninger maa antages at faa. Men hvor skarpsindige disse Analyser end er, maa man vist desværre ogsaa her i højere Grad, end Forfatteren selv synes tilbøjelig til, indrømme, at nogen direkte praktisk Betydning faar de næppe.

En detailleret Gennemgang af Lindahls stærkt koncentrerede og skematiske Fremstilling forbyder ogsaa her sig selv. I Kap. I behandles de Faktorer, der bestemmer det almindelige Prisniveaus Forandringer i et afsluttet Samfund. Kap. II redegør derefter for de pengepolitiske Midler, hvorigennem disse Faktorer kan paavirkes, og saa følger i Kap. III—IV Reglerne for disse Midlers Anvendelse i de omtalte „stiliserede“ Eksempler, hvis forenklende Forudsætninger gradvis slippes. Det sidste Kapitel er ogsaa her viet de internationale Komplikationer.

Skønt Lindahl som sagt i sit sidste Arbejde synes at lægge betydelig mere Vægt paa det stabile Prisniveau end tidligere, fastholder han dog stadig Prisniveauets Regulering omvendt proportionalt med Produktiviteten som Idealet. Adskilligt vanskeligere er det at komme til Klarhed over, hvilken Norm for Pengeværdiens Regulering Keynes egentlig foretrækker. Et enkelt Sted (I 298) kunde give det Indtryk, at han er Tilhænger af det langsomt stigende Prisniveau, hvis Uanvendelighed som bevidst realiseret Politik saa stærkt understreges baade af Wicksell og Lindahl, og i en anden Forbindelse (I 169) udtaler han, at det for en Del blot er et Hensigtsmæssigheds-spørgsmaal, om man vil stabilisere Konsumgodernes eller Produktionsfaktorernes Prisniveau. For den almindelige Bevidsthed staar han jo imidlertid utvivlsomt i Kraft af sit tidligere Forfatterskab som en Forkæmper for Vareprisiniveauets Stabilisering, og i Værkets senere Partier synes han da ogsaa uden videre at gaa ud fra, at stabile Priser, stabil Beskæftigelse og Ligevægt mellem Opsparing og Kapitalfastgørelse følges ad (se f. Eks. II 220). Men netop hans egen Analyse i første Bind viser

klart, at Opnaelse af Ligevægt mellem Opsparing og Kapitalfastgørelse og af den dermed følgende Stabilitet i Produktionen kræver ikke stabile Priser, men en Bevægelse i Priserne, der svarer til Ændringer i „efficiency earnings“. Han siger udtrykkelig, at hvis „money-rates of earnings were uniformly fixed in relation to effort . . . then the price-level would change (assuming Investment and Savings to be in equilibrium) with every change in efficiency and in inverse proportion to such change“ (I 166). Konsekvensen af Keynes Tankegang bliver saaledes i Virkeligheden den af Lindahl anbefalede Regulering af Prisniveauet omvendt proportionalt med Produktiviteten. Dette fremgaar faktisk ogsaa umiddelbart af Keynes' ovenfor citerede fundamentale Ligning; hvis en Prisniveauforandring skyldes ændret Produktivitet, er der ingen Grund til at vente, at Ligningens andet Led skal forstyrre Ligevægten; tværtimod maa man antage, at Stabilisering af Prisniveauet her netop vilde fremkalde de Gevinster og Tab hos Driftsherrerne, som det er baade Keynes' og Lindahls Maal saa vidt muligt at undgaa.

Carl Iversen.

HENRY STJERNQVIST: *Studier i Elektricitetsværksstatistik*. Ingeniørvidenskabelige Skrifter B. Nr. 5. I Kommission hos Gad. København 1931. 88 S.

Denne Afhandling er delt i 3 Afsnit, af hvilke det første søger at belyse Afhængigheden mellem Pris og Forbrug, det andet indeholder en Oversigt over By- og Oplandscentralernes Tarifer, mens det tredje omhandler Elektricitetsproduktionens Udvikling i de forskellige Lande.

Nytten af de to sidste Afsnit er uomtvistelig. De betyder en overordentlig Lettelse af Arbejdet for den, der vil orientere sig i eller skal bruge Oplysninger fra det paagældende Omraade.

Betydningen af det første Afsnit derimod er mere problematisk. Som allerede nævnt er det særlig Forbindelsen mellem Pris og Forbrug, Forf. har sat sig til Opgave at belyse. Resultatet i saa Henseende er imidlertid magert. Først foretager Forfatteren en Sammenstilling af Prisen pr. kwh. med Salget pr. Værk. Denne viser gennemgaaende en tydelig negativ Korrelation mellem de to Størrelser, men samtidig fremgaar det meget tydeligt af Materialet, hvad Forf. naturligvis er fuldt klar over, at det er de lokale Muligheder for Salgets Størrelse,